

opusdei.org

Apoštolský list pápeža Františka Misericordia et misera v plnom znení

Apoštolský list Misericordia et
misera Svätého Otca Františka
na záver Mimoriadneho
jubilejného roka milosrdenstva

04.01.2017

*František tým, čo budú čítať tento
apoštolský list: milosrdenstvo a pokoj.*

Misericordia et misera sú dve slová, ktoré sv. Augustín používa, keď hovorí o stretnutí Ježiša a cudzoložnice (porov. Jn 8, 1 – 11). Na priblíženie tajomstva Božej lásky, ktorá vychádza hriešnikovi v ústrety, nevedel nájsť krajšie a vhodnejšie vyjadrenie ako toto: „Ostali iba tí dvaja: biedna a milosrdenstvo“ (In Joh 33, 5). Koľko Božieho súcitu a Božej spravodlivosti je v tomto rozprávaní! Augustínovo učenie nám osvetlí záver mimoriadneho Svätého roku milosrdenstva, pričom naznačí cestu, ktorou sme pozvaní kráčať v budúcnosti.

1. Tento text z Jánovho evanjelia sa plným právom môže považovať za obraz toho, čo sme slávili počas svätého roku, obdobia bohatého na milosrdenstvo, ktoré od nás požaduje, aby sme ho v našich spoločenstvách slávili a prežívali stále. Milosrdenstvo totiž nemôže byť len akousi vsuvkou v živote Cirkvi,

ale predstavuje samotnú jej existenciu, ktorá zjavuje najhlbšiu pravdu evanjelia a umožňuje sa jej dotýkať. Všetko sa zjavuje v milosrdenstve; všetko sa vyrieši v milosrdnej Otcovej láske.

Ježiš sa stretol s istou ženou. Ona, cudzoložnica a podľa Zákona odsúdená na trest ukameňovaním; on, ktorý svojím hlásaním a úplným sebaobetovaním, ktoré ho doviedlo až na kríž, znovu priviedol Mojžišov zákon k jeho pravému pôvodnému zmyslu. V jeho centre nie je zákon a právna spravodlivosť, ale Božia láska, ktorá dokáže čítať v srdci každého človeka a porozumieť jeho najskrytejšej túžbe; láska, ktorá má mať prednosť pred všetkým. V tomto evanjeliovom rozprávaní sa však nestretáva abstraktný hriech a abstraktný súd, ale hriešnica a Spasiteľ. Ježiš sa pozrel tej žene do očí a čítal v jej srdci: našiel tam túžbu po pochopení, odpustení a

oslobodení. Bieda hriechu bola zahalená do milosrdenstva lásky. Nie je tu nijaký súd z Ježišovej strany, ktorý by nebol poznačený zľutovaním a súcitom so situáciou hriešnice.

Tým, ktorí ju chceli súdiť a odsúdiť na smrť, Ježiš odpovedá dlhým tichom, v ktorom necháva zaznieť Boží hlas tak vo svedomí ženy, ako aj jej žalobcov. Tí pustili kamene z rúk na zem a jeden po druhom sa vytratili (porov. Jn 8, 9). A po chvíli ticha Ježiš hovorí: „Žena, kde sú? Nik ťa neodsúdil? [...] „Ani ja ťa neodsudzujem. Choď a už nehreš!“ (Jn 8, 10 – 11). Tým jej pomohol hľadiť do budúcnosti s nádejou a pripravil ju, aby dokázala uviesť do pohybu svoj život; ak bude chcieť, od tej chvíle bude môcť „kráčať v láske“ (porov. Ef 5, 2). Keď sme už raz boli zahalení milosrdenstvom, ak aj v nás pretrváva slabosť voči hriechu, je

prevýšená láskou, ktorá umožňuje
hladiť dopredu a žiť inak.

2. Ježiš to jasne vysvetlil na inom
mieste: keď ho farizej pozval k sebe
na obed a pristúpila k nemu istá
žena, ktorú všetci poznali ako
hriešnicu (porov. Lk 7, 36 – 50).
Natierala mu nohy voňavým olejom,
máčala mu ich slzami a utierala
svojimi vlasmi (porov. v. 37 – 38). Na
pohoršenú reakciu farizeja Ježiš
odpovedá: „Odpúšťajú sa jej mnohé
hriechy, lebo veľmi miluje. Komu sa
menej odpúšťa, menej miluje“ (v. 47).

Odpustenie je najviditeľnejším
znakom Otcovej lásky, ktorú chcel
Ježiš zjavovať celým svojím životom.
Neexistuje taký text evanjelia, ktorý
by sa vymykal tomuto imperatívu
lásky, dosahujúcej až k odpusteniu.
Dokonca aj v poslednom okamihu
svojho pozemského života, keď bol
pribitý na kríži, vyslovuje Ježiš slová

odpustenia: „Otče, odpusť im, lebo nevedia, čo činia“ (Lk 23, 34).

Nič z toho, čo kajúci hriešnik predkladá Božiemu milosrdenstvu, nemôže ostať bez objatia jeho odpustenia. A preto nikto z nás nemôže klásť podmienky milosrdenstvu; ono vždy ostáva bezodplatným aktom nebeského Otca, nepodmienenou a nezaslúženou láskou. Nemôžeme preto riskovať, že sa postavíme proti plnej slobode lásky, ktorou Boh vstupuje do života každého človeka.

Milosrdenstvo je tým konkrétnym skutkom lásky, ktorá odpúšťa, pretvára a mení život. V tom sa ukazuje, že ide o božské tajomstvo. Boh je milosrdný (porov. Ez 34, 6), jeho milosrdenstvo trvá naveky (porov. Ž 136), z pokolenia na pokolenie objíma každého človeka, ktorý v neho dúfa a premieňa ho, darujúc mu svoj vlastný život.

3. Koľko radosti vytrysklo v srdciach týchto dvoch žien, cudzoložnice a hriešnice! Vďaka odpusteniu sa mohli konečne cítiť slobodné a šťastné ako nikdy predtým. Ich slzy zahanbenia a bolesti sa premenili na úsmev tých, čo vedia, že sú milované.

Milosrdenstvo vyvoláva radosť, pretože srdce sa otvára nádeji na nový život. Radosť z odpustenia je nevypovedateľná, no presvitá z nás zakaždým, keď ju zažívame. Na jej počiatku je láska, ktorou nám Boh ide v ústrety a láme kruh egoizmu, ktorý nás opantál, aby nás urobil nástrojmi svojho milosrdenstva.

Aký veľký význam majú pre nás starobylé slová, ktorými sa riadili prví kresťania: „Obleč sa do radosti, ktorá je vždy Bohu milá a vítaná. V nej má záľubu. Každý radostný človek dobre koná, dobre myslí a pohrda smútkom. [...] V Bohu budú žiť tí, čo sa vzdávajú od smútku a zahaľujú sa do každej radosti“

(Hermasov pastier, XLII, 1 – 4).

Skúsenosť milosrdenstva prináša radosť. Nedajme si ju vziať rôznymi žiaľmi a starosťami. Nech je stále pevne zakorenená v našom srdci a umožní nám vždy radostne hľadiť na náš každodenný život.

Zdá sa, že v kultúre, kde zväčša prevláda technika, sa množia rôzne formy smútku a osamelosti, ktorým podliehajú mnohí ľudia, aj mladí. Budúcnosť sa javí v zajatí neistoty, ktorá neumožňuje dosiahnuť stabilitu. A tak často vznikajú pocity melanchólie, smútku a nudy, ktoré môžu pomaly viesť k beznádeji. Na odohnanie klamlivých vidín sľubujúcich ľahko dosiahnuteľné šťastie a umelý raj sú potrební svedkovia nádeje a pravej radosti. Mnohými pociťované hlboké prázdno môže byť naplnené nádejou, ktorú nosíme v srdci, a z nej prameniaca radosťou. Je teda veľmi potrebné spoznať radosť, ktorá sa objavuje v

srdci zasiahnutom milosrdenstvom. Preto si ako poklad chráňme vzácne Apoštolove slová: „Ustavične sa radujte v Pánovi!“ (Flp 4, 4; porov. 1 Sol 5, 16).

4. Slávili sme veľmi intenzívny rok, počas ktorého sme boli obdarovaní hojnosťou milosti milosrdenstva. Pánova dobrota a milosrdenstvo sa rozšírili po celom svete ako neskrotný a blahodarný vietor. A zoči-voči tomuto milujúcemu Božiemu pohľadu, ktorý sa takto obrátil na každého z nás, nemožno ostať ľahostajnými, pretože on mení život.

Preto cítime predovšetkým potrebu poďakovať sa Pánovi a povedať mu: „Pane, svojej krajine si preukázal milosť... Svojmu ľudu si odpustil vinu“ (Ž 85, 2 – 3). Presne tak to je: Boh pošliapal naše hriechy a do morských hlbín zahodil naše viny (porov. Mich 7, 19); už si ich

nepripomína, zahodil ich za chrbát (porov. Iz 38, 17); ako je vzdialený východ od západu, tak sú naše hriechy vzdialené od neho (porov. Ž 103, 12).

V tomto svätom roku sa Cirkev dokázala naladiť na počúvanie a veľmi intenzívne zakúšať prítomnosť a blízkosť Otca, ktorý pôsobením Ducha Svätého zjavuje dar a poverenie Ježiša Krista odpúšťať hriechy. Bola to skutočne nová Pánova návšteva medzi nami. Pocítili sme, ako sa jeho životný dych vylial na Cirkev a jeho slová ešte raz definovali naše poslanie: „Prijmite Ducha Svätého. Komu odpustíte hriechy, budú mu odpustené, komu ich zadržíte, budú zadržané“ (Jn 20, 22 – 23).

5. Teraz uzatváram tento svätý rok; je čas hľadiť vpred a pochopiť, ako možno ďalej verne, radostne a nadšene prežívať bohatstvo Božieho

milosrdenstva. V diele novej evanjelizácie môžu ostať naše spoločenstvá živými a dynamickými do tej miery, do akej bude „pastoračné obrátenie“, ktoré máme prežívať (porov. Evangelii gaudium, 27), denne formované obnovujúcou silou milosrdenstva. Neobmedzujme jej pôsobenie; nezarmucujme Ducha, ktorý stále naznačuje nové cesty, ktorými treba ísť, aby sme všetkým priniesli evanjelium, ktoré zachraňuje.

V prvom rade sme povolaní sláviť milosrdenstvo. Koľké bohatstvo je prítomné v modlitbe Cirkvi, keď vzýva Boha ako milosrdného Otca! V liturgii sa milosrdenstvo nielen opätovne vzýva, ale sa skutočne prijíma a prežíva. Od začiatku do konca eucharistického slávenia sa milosrdenstvo niekoľkokrát objavuje v dialógu medzi modliacim sa zhromaždením a Otcovým Srdcom,

ktoré sa raduje, keď môže šíriť svoju milosrdnú lásku.

Po úvodnej prosbe o odpustenie so zvolaním „Pane, zmiluj sa“ sme ihneď uistení: „Nech sa zmiluje nad nami všemohúci Boh, nech nám hriechy odpustí a privedie nás do života večného“. A s touto dôverou sa spoločenstvo zhromažďuje v Pánovej prítomnosti, zvlášť vo svätý deň vzkriesenia. Mnohé texty „modlitby dňa“ majú za cieľ pripomenúť veľký dar milosrdenstva. Napríklad v Pôstnom období sa modlíme: „Bože, prameň nekonečného milosrdenstva a nesmiernej dobroty, ty nás učíš, že pôst, modlitba a skutky kresťanskej lásky sú liekom proti hriechu; láskavo prijmi vyznanie našej slabosti, a keď klesáme pod ťarchou previnení, pozdvihni nás svojou milosrdnou rukou“ (Rímsky misál, 3. pôstna nedeľa).

Potom sa ponoríme do vznešenej eucharistickej modlitby s prefáciou/ piesňou vďaky, ktorá hlása: „Lebo si tak súcitne miloval svet, že si nám dal svojho Syna za Spasiteľa, ktorý nám bol podobný vo všetkom okrem hriechu“ (tamže, 7. nedeľa v Cezročnom období). Štvrtá eucharistická modlitba je navyše oslavnou piesňou na Božie milosrdenstvo: „milosrdne si pomáhal všetkým, aby ťa hľadali a našli“ (tamže, 4. eucharistická modlitba). „Zmiluj sa nad nami všetkými“ (tamže, 2. eucharistická modlitba), je naliehavá prosba, ktorú kňaz vznáša pri eucharistickej modlitbe, aby nám vyprosil účasť na večnom živote.

Po modlitbe Otče náš pokračuje kňaz v modlitbe a prosí, aby nám Boh prišiel „milosrdne na pomoc“, uchránil nás pred hriechom a pred každým nepokojom. A pred znakom pokoja, ktorý si vo svetle prijatého

odpustenia dávame ako prejav bratstva a vzájomnej lásky, sa znovu modlí: „Nehľad' na naše hriechy, ale na vieru svojej Cirkvi“ (tamže, obrad pokoja). Týmito slovami prosíme s pokornou dôverou o dar jednoty a pokoja pre svätú matku Cirkev. Slávenie Božieho milosrdenstva vrcholí v eucharistickej obete, ktorá je pamiatkou na Kristovo veľkonočné tajomstvo, z ktorého prýšti spása pre každého človeka, pre dejiny i celý svet. Skrátka, každý moment eucharistického slávenia odkazuje na Božie milosrdenstvo.

V celom sviatostnom živote sa nám dostáva hojne milosrdenstva. Nie náhodou sa Cirkev rozhodla vyslovene odvolávať na milosrdenstvo vo formulách dvoch sviatostí, ktoré sa nazývajú „uzdravujúce“, teda sviatosti zmierenia a sviatosti pomazania chorých. Formula rozhrešenia hovorí: „Milosrdný Boh Otec, ktorý

smrťou a zmŕtvychvstaním svojho Syna zmieril svet so sebou a zoslal Ducha svätého na odpustenie hriechov, nech ti službou Cirkvi udelí odpustenie a pokoj“ (Obrad pokánia, 46). A pri pomazaní chorých sa hovorí: „Týmto svätým pomazaním a pre svoje láskavé milosrdenstvo nech ti Pán pomáha milosťou Ducha Svätého“ (Sviatosť pomazania chorých, 76).

Odkaz na milosrdenstvo je teda v modlitbe Cirkvi nielen povzbudzujúci, ale aj výsostne konajúci: treba povedať, že ak s vierou vzývame milosrdenstvo, bude nám udelené; ak ho vyznávame ako živé a reálne, skutočne nás premieňa. A toto je základný obsah našej viery, ktorý musíme vždy zachovať v celej jeho originalite: prv ako sa zjavil hriech, zjavila sa láska, ktorou Boh stvoril svet a ľudské bytosti. Láska je prvým skutkom, ktorým sa nám Boh dáva poznať a

ide nám v ústrety. Preto majme otvorené srdcia pre dôveru, že sme Bohom milovaní. Jeho láska nás vždy predchádza, sprevádza a ostáva s nami, napriek nášmu hriechu.

6. V tomto kontexte nadobúda osobitný význam počúvanie Božieho slova. Božie slovo sa hlása kresťanskému spoločenstvu každú nedeľu, aby bol Pánov deň ožiarený svetlom vychádzajúcim z veľkonočného tajomstva (porov. Druhý vatikánsky koncil, konštitúciu Sacrosanctum concilium, 106). Pri eucharistickom slávení to má podporovať skutočný dialóg medzi Bohom a jeho ľuďom. Pri počúvaní biblických čítaní sa totiž znovu odvíjajú dejiny našej spásy cez neprestajné pôsobenie milosrdenstva, ktoré sa nám ohlasuje. Boh aj dnes hovorí s nami ako s priateľmi, „stýka sa“ s nami (Druhý vatikánsky koncil, dogmatická konštitúcia Dei verbum,

2), aby nám dal svoje priateľstvo a ukázal nám cestu života. Jeho Slovo sa stáva tlmočníkom našich žiadostí a starostí i plodnou odpoveďou, vďaka ktorej môžeme konkrétne okúsiť jeho blízkosť.

Aká dôležitá je homília, kde „je pravda sprevádzaná krásou a dobrom“ (apoštolská exhortácia Evangelii gaudium, 142), aby sa srdcia veriacich zachveli pred veľkosťou milosrdenstva! Veľmi odporúčam dobrú prípravu homílie a jej starostlivé prednesenie. Bude o to plodnejšia, o čo väčšmi kňaz zakúsil na sebe dobrotu Pánovho milosrdenstva. Sprostredkovanie istoty o tom, že Boh nás miluje, nie je otázkou rečníckeho cvičenia, ale podmienkou vierohodnosti vlastného kňazstva. Žiť milosrdenstvo je via maestra, aby sa ono stalo skutočným ohlasovaním útechy a obrátenia v pastorácii. Homília, ako aj katechéza musia byť vždy podopreté týmto

pulzujúcim srdcom kresťanského života.

7. Biblia je veľkým príbehom, ktorý rozpráva o zázrakoch Božieho milosrdenstva. Každá jej strana je poznačená láskou Otca, ktorý si už od stvorenia želal vtlačiť do vesmíru stopy svojej lásky. Prostredníctvom slov prorokov a múdroslovných spisov formoval Duch Svätý dejiny Izraela, aby spoznával Božiu nehu a blízkosť, napriek nevernosti jeho ľudu. Ježišov život a jeho verejné účinkovanie výrazne poznačili dejiny kresťanského spoločenstva, ktoré chápalo vlastné poslanie na základe Ježišovho poverenia – stať sa trvalým nástrojom jeho milosrdenstva a odpustenia (porov. Jn 20, 23).

Prostredníctvom Svätého písma, ktoré sa uchováva živé v Cirkvi, Pán naďalej hovorí k svojej Neveste a ukazuje, akými cestami treba ísť, aby evanjelium spásy dosiahlo všetkých.

Je mojím vrúcny m priani m, aby sa Božíe slovo stále viac slávil o, poznávalo a šíril o, pretože prostredníctvom neho možno lepšie pochopiť tajomstvo lásky, ktorá pramení z tohto zdroja milosrdenstva. Jasne nám to pripomína Apoštol: „Celé Písmo je Bohom vnuknuté a užitočné na poučanie, na usvedčovanie, na nápravu a na výchovu v spravodlivosti“ (2 Tim 3, 16).

Bolo by vhodné, aby každé spoločenstvo venovalo jednu nedeľu liturgického roka obnovenému úsiliu o šírenie, poznávanie a hlbšie pochopenie Svätého písma: jedna nedeľa celá venovaná Božíemu slovu, aby sme pochopili nevyčerpatelné bohatstvo, ktoré pochádza z trvalého dialógu Boha s jeho ľuďmi. Nech nášmu úsiliu nechýba kreativita, aby sa tento moment obohatil o iniciatívy, ktoré povzbudia veriacich stať sa živými nástrojmi

odovzdávania Slova. Medzi tieto iniciatívy zaiste patrí čo najväčšie rozšírenie lectio divina, aby sa prostredníctvom modlitbového čítania posvätného textu podporil a rozvinul duchovný život. Lectio divina na témy milosrdenstva umožní konkrétne zakúsiť plnosť posvätného textu, čítaného vo svetle celej duchovnej tradície Cirkvi, čo nevyhnutne vyústi do konkrétnych gest a skutkov lásky (porov. BENEDIKT XVI., apoštolská exhortácia Verbum Domini, 86 – 87).

8. Milosrdenstvo sa osobitným spôsobom slávi vo sviatosti zmierenia. To je okamih, v ktorom pociťujeme objatie Otca vychádzajúceho nám v ústrety, aby nám navrátil milosť byť znova jeho deťmi. Sme hriešnici a nesieme si so sebou bremeno protirečenia medzi tým, čo chceme robiť a čo, naopak, skutočne robíme (porov. Rim 7, 14 – 21); milosť nás však vždy predchádza

a berie na seba tvár milosrdenstva, ktoré sa prejavuje v zmierení a odpustení. Boh nám dáva pochopiť jeho nesmiernu lásku práve zoči-voči nášmu hriešnemu stavu. Milosť je silnejšia a prekonáva každý možný odpor, pretože láska víťazí nad všetkým (porov. 1 Kor 13, 7).

Vo sviatosti odpustenia nám Boh ukazuje cestu obrátenia k nemu; pozýva nás znovu okúsiť jeho blízkosť. Je to odpustenie, ktoré môže byť dosiahnuté tak, že sa najskôr žije láska. Pripomína to tiež apoštol Peter, keď píše, že „láska zakrýva množstvo hriechov“ (1 Pt 4, 8). Iba Boh odpúšťa hriechy, no aj od nás žiada, aby sme boli pripravení odpúšťať tým druhým, ako aj on odpúšťa nám: „A odpusť nám naše viny, ako i my odpúšťame svojim vinníkom“ (Mt 6, 12). Aké smutné je, ak ostávame uzavretí sami v sebe a neschopní odpúšťať! Vtedy nadobúda prevahu nenávisť, hnev, odplata,

ktoré robia život nešťastným a maria radostné úsilie o milosrdenstvo.

9. Jednou zo skúseností milosti, ktorú Cirkev mocne zažívala počas uplynulého svätého roku, bola zaiste služba misionárov milosrdenstva. Ich pastoračné pôsobenie malo zviditeľniť, že Boh nekladie nijaké hranice tým, ktorí ho hľadajú s pokorným srdcom, pretože všetkým ide v ústrety ako Otec. Dostal som mnohé radostné svedectvá o opäťovnom stretnutí s Pánom vo sviatosti zmierenia. Nepremeškajme príležitosť prežívať vieru aj ako skúsenosť zmierenia. „Zmierte sa s Bohom!“ (2 Kor 5, 20), to je výzva, ktorú nám aj dnes Apoštol adresuje, aby každý veriaci mohol objaviť moc lásky, ktorá utvára „nové stvorenie“ (2 Kor 5, 17).

Vyslovujem svoju vďaku každému misionárovi milosrdenstva za túto cennú službu, ktorej poskytnutie

umožňuje, aby pôsobila milosť odpustenia. Táto mimoriadna služba sa však zavretím svätej brány nekončí. Želám si totiž, aby stále trvala – až kým nepríde nové usmernenie – ako konkrétny znak toho, že milosť svätého roku je v rozličných častiach sveta naďalej živá a účinná. V tomto období bude mať dohľad nad misionármi milosrdenstva na starosti – ako priamy prejav mojej starostlivosti a blízkosti – Pápežská rada na podporu novej evanjelizácie, ktorá má tiež nájsť tie najkoherentnejšie formy vykonávania tejto cennej služby.

10. Kňazom znovu opakujem výzvu, aby sa veľmi starostlivo pripravovali na službu spovedania, ktorá je pravým kňazským poslaním. Srdečne ďakujem za vašu službu a prosím vás, aby ste boli voči všetkým ústretoví; aby ste boli svedkami otcovskej nežnosti, napriek vážnosti previnenia; ponáhľali sa, ak ide o

pomoc a zamyslenie sa nad spáchaným hriechom; boli jednoznační pri predkladaní morálnych princípov; ochotní sprevádzať veriacich na ceste pokánia, sledujúc trpezlivo ich kroky; prezieraví pri rozlišovaní každého jednotlivého prípadu; veľkodušní pri udeľovaní Božieho odpustenia. Ako sa Ježiš pred cudzoložnicou rozhodol ostať ticho, aby ju zachránil pred odsúdením a smrťou, tak aj kňaz v spovednici nech má veľkodušné srdce, uvedomujúc si, že každý penitent/kajúcnik mu pripomína jeho vlastnú situáciu: hriešnika, no služobníka milosrdenstva.

11. Chcel by som, aby sme sa všetci zamysleli nad slovami Apoštola, napísanými na konci jeho života Timotejovi, keď vyznáva, že bol prvým z hriešnikov, no zároveň hovorí: „... ale dosiahol som milosrdenstvo“ (1 Tim 1, 16). Jeho slová majú veľkú silu podnietiť nás,

aby sme sa zamysleli nad naším životom a uvideli, ako sa pôsobením Božieho milosrdenstva mení, obracia a pretvára naše srdce: „Ďakujem tomu, ktorý ma posilnil, Ježišovi Kristovi, nášmu Pánovi, že ma uznal za verného a zveril mi službu, hoci som bol predtým rúhač, prenasledovateľ a násilník. No dosiahol som milosrdenstvo“ (1 Tim 1, 12 – 13).

Preto si opätovne pripomínajme vždy s novým pastoračným zápalom Apoštolove slová, že Boh „nás skrze Krista zmieril so sebou a zveril nám službu zmierenia“ (2 Kor 5, 18). S ohľadom na túto službu nám bolo odpustené ako prvým; stali sme sa osobne svedkami univerzálnosti odpustenia. Neexistuje zákon ani predpis, ktorý by mohol Bohu zabrániť znovu objasniť syna, ktorý sa k nemu vracia a uznáva, že pochybil, no rozhodol sa začať odznova. Zastaviť sa len pri zákone je rovnaké,

ako urobiť vieru a Božie milosrdenstvo zbytočnými. Zákon má propedeutickú hodnotu (porov. Gal 3, 24), ktorej cieľom je láska (porov. 1 Tim 1, 5). A kresťan je predsa pozvaný prežívať novosť evanjelia, „zákon Ducha, ktorý dáva život v Kristovi Ježišovi“ (Rim 8, 2). Aj v tých najzložitejších prípadoch, kde sme v pokušení nechať prevládnuť spravodlivosť vychádzajúcu len z normy zákona, treba veriť v silu prýštiacu z Božej milosti.

My spovedníci máme skúsenosť toľkých obrátení, ktoré sa dejú pred našimi očami. Cítime teda zodpovednosť za gestá a slová, ktoré môžu vytrysknúť zo srdca penitenta, pretože objavil blízkosť a nehu Pána, ktorý odpúšťa. Nezarmame tieto chvíle svojím správaním, ktoré by mohlo protirečiť hľadanej skúsenosti milosrdenstva. Pomôžme skôr osvetliť priestor osobného svedomia

nekonečnou Božou láskou (porov. 1 Jn 3, 20).

Sviatosť zmierenia musí nájsť svoje centrálné miesto v živote kresťana; preto si od kňazov vyžaduje, aby svoj život dali do „služby zmierenia“ (2 Kor 5, 18) tak, že nikomu, kto skutočne ľutuje, nebude zahatený prístup k láske Otca, ktorý čaká na jeho návrat, a všetkým bude ponúknutá možnosť zakúsiť oslobodzujúcu silu odpustenia.

Najvhodnejšou príležitosťou môže byť na najbližšiu Štvrtú pôstnu nedeľu slávenie iniciatívy *24 hodín pre Pána*, ktorá už našla odozvu vo viacerých diecézach a ostáva silnou pastoračnou výzvou na intenzívne prežívanie sviatostnej spovede.

12. Pre potrebu zrušiť každú prekážku, ktorá by stála medzi prosbou o zmierenie a Božím odpustením, udeľujem odteraz všetkým kňazom z moci ich úradu

fakultu odpustiť tým, čo spáchali hriech potratu. Fakulta, ktorú som udelil len na obdobie svätého roku (porov. List, ktorým sa udeľujú odpustky pri príležitosti mimoriadneho Svätého roku milosrdenstva, 1. septembra 2015) sa teraz rozširuje na ďalší čas, bez ohľadu na to, čo by bolo ustanovené opačne. Chcel by som čo najsilnejšie zdôrazniť, že potrat je vážnym hriechom, pretože ukončuje život nevinného. Rovnako dôrazne však musím a smiem tvrdiť, že neexistuje nijaký hriech, ktorý by Božie milosrdenstvo nemohlo dosiahnuť a zničiť, keď nájde kajúce srdce, ktoré prosí o zmierenie s Otcom. Každý kňaz má preto byť radcom, oporou a posilou pri sprevádzaní penitentov na tejto ceste osobitného zmierenia.

Počas svätého roku som ustanovil, že veriaci, ktorí z rozličných dôvodov navštevujú kostoly spravované kňazmi z Bratstva sv. Pia X.,

prijímajú sviatostné rozhrešenie od svojich hriechov platne a dovolene (porov. tamže). Pre pastoračné dobro týchto veriacich a dúfajúc v dobrú vôľu ich kňazov, že sa s Božou pomocou znovu nastolí plné spoločenstvo s Katolíckou cirkvou, z vlastného rozhodnutia ustanovujem, že táto fakulta bude trvať aj po uplynutí milostivého obdobia, až kým nebude v tejto veci ustanovené niečo nové, pretože nikdy nikomu nesmie chýbať sviatostný znak zmierenia prostredníctvom odpustenia Cirkvi.

13. Milosrdenstvo má tiež tvár útechy. „Potešujte, potešujte môj ľud“ (Iz 40, 1), to sú naliehavé slová proroka, ktoré zaznievajú aj dnes, aby slová nádeje mohli dôjsť k tým, čo žijú v utrpení a bolesti. Nikdy si nenechajme ukradnúť nádej, ktorá pochádza z viery v zmŕtvychvstalého Pána. Je pravda, že sme často podrobení tvrdej skúške, no nikdy sa

nesmieme vzdať istoty, že Pán nás miluje. Jeho milosrdenstvo sa prejavuje aj v blízkosti, v láske a podpore, ktoré mnohí bratia a sestry môžu ponúknuť druhým, keď ich prepadnú dni smútku a súženia. Osušiť slzy je konkrétny skutok, ktorý prelamuje kruh osamelosti, v ktorom sme často uzavretí.

Všetci potrebujeme útechu, pretože nikto nie je imúnny pred utrpením, bolesťou a nepochopením. Koľko bolesti môže vyvolať závistlivé slovo, ovocie nenávisť, žiarlivosti a hnevu! Koľko utrpenia môže vyvolať skúsenosť zrady, bolesti a opustenosti; koľko trpkosti smrť drahých osôb! Napriek tomu Boh nikdy nie je ďaleko, keď prežívame takéto tragédie. Slovo, ktoré povzbudzuje, objatie, ktoré ti umožní pocítiť pochopenie; pohladenie, ktoré umožňuje pocítiť lásku; modlitba, ktorá robí silnejšími... to všetko sú prejavy Božej blízkosti

prostredníctvom útechy poskytnutej bratmi.

Niekedy môže byť veľmi nápomocné aj ticho; pretože niekedy neexistujú slová, ktoré by dali odpoveď na otázky toho, kto trpí. Ak chýbajú slová, môže ich nahradiť súcit toho, kto je prítomný; je nablízku, miluje a drží za ruku. Nie je pravda, že ticho je prejavom rezignácie, naopak, je to okamih sily a lásky. Aj ticho patrí k nášmu jazyku útechy, pretože sa mení na konkrétny skutok súcitu a účasti na utrpení brata.

14. V osobitnej situácii ako je tá naša, keď medzi mnohými inými krízami prežívame aj krízu rodiny, je dôležité, aby sa aj našim rodinám dostalo slova potechy. Dar manželstva je veľkým povolaním, ku ktorému s Kristovou milosťou prináleží aj veľkodušná, verná a trpezlivá láska. Krása rodiny ostáva napriek mnohým mrakom a

alternatívnym návrhom nezmenená:
„Radosť lásky, ktorá sa žije v
rodinách, je aj potešením Cirkvi“
(posynodálna apoštolská exhortácia
Amoris laetitia, 1). Cesta života, ktorá
vedie muža a ženu k tomu, že sa
stretnú, zamilujú a že si napokon
pred Bohom sľúbia vernosť naveky, je
často prerušená utrpením, zradou a
osamelosťou. Radosť z daru detí
nezbavuje rodičov starostí ohľadom
ich rastu a výchovy, i ohľadom ich
budúcnosti, ktorá má byť hodná
intenzívneho prežívania.

Milosť sviatosti manželstva nielen
posilňuje rodinu, aby bola
privilegovaným miestom prežívania
milosrdenstva, ale aj zaväzuje
kresťanské spoločenstvo a celú
pastoračnú činnosť, aby umožnili
pôvodnej vznešenej hodnote rodiny
vyniknúť. Tento svätý rok však
nesmie viesť k tomu, že zabudneme
na aktuálnu zložitú situáciu rodín.
Skúsenosť milosrdenstva nás robí

schopnými hľadiť na všetky tieto ľudské ťažkosti s postojom Božej lásky, ktorá je neúnavná v prijímaní a sprevádzaní (porov. tamže, 291 – 300).

Nemôžeme zabúdať, že každý človek nesie so sebou bohatstvo i bremeno vlastnej histórie, ktoré ho odlišuje od každej inej osoby. Náš život so svojimi radosťami a bolesťami je niečím jedinečným a neopakovateľným, čo prebieha pred milosrdným Božím pohľadom. To si vyžaduje predovšetkým zo strany kňazov pozorné duchovné, hlboké a obozretné rozlišovanie, aby sa ktokoľvek – nikoho nevynímajúc – a v akejkolvek situácii života mohol cítiť skutočne prijatý Bohom, participovať na živote spoločenstva a byť začlenený do Božieho ľudu, ktorý neúnavne kráča k plnosti Božieho kráľovstva; kráľovstva spravodlivosti, lásky, odpustenia a milosrdenstva.

15. Osobitný význam v tomto kontexte nadobúda okamih smrti. Cirkev vždy prežívala tento dramatický prechod vo svetle vzkriesenia Ježiša Krista, ktoré nám otvorilo cestu k istote o budúcom živote. Veľkú výzvu, ktorej sa musíme chopiť, predstavuje pre nás predovšetkým súčasná kultúra, smerujúca často k zľahčovaniu smrti – až do tej miery, že ju považuje len za fikciu – alebo k jej ukrývaniu. Smrti je, naopak, potrebné čeliť a pripravovať sa na ňu ako na bolestný a nevyhnutný, no zmysluplný prechod: hraničný akt lásky voči osobám, ktoré nás opúšťajú, i voči Bohu, ktorému idú v ústrety. Vo všetkých náboženstvách je okamih smrti, podobne ako okamih narodenia, sprevádzaný prítomnosťou náboženského obradu. My máme skúsenosť s pohrebom ako modlitbou plnou nádeje ohľadom duše zomrelého, ktorá poskytuje

útechu tým, čo trpia odchodom milovanej osoby.

Som presvedčený, že v rámci pastoračnej činnosti oduševnenej živou vierou potrebujeme zaistiť, aby boli naše liturgické znaky a modlitby konkrétne zažívané ako prejavy Pánovho milosrdenstva. On sám nám ponúka slová nádeje, keď hovorí, že nič a nikto nás nemôže nikdy oddeliť od jeho lásky (porov. Rim 8, 35). Zo strany kňaza je veľmi dôležitým sprevádzaním, keď sa podelí o toto poznanie, pretože tak pomáha zakúsiť blízkosť kresťanského spoločenstva v situácii slabosti, osamelosti, neistoty a plaču.

16. Končí sa svätý rok a zatvorí sa svätá brána. No brána milosrdenstva nášho srdca ostane stále otvorená. Naučili sme sa, že Boh sa k nám skláňa (porov. Oz 11, 4), aby sme ho aj my vedeli nasledovať a skláňať sa k svojim bratom. Túžba mnohých

osôb vrátiť sa do domu Otca, ktorý očakáva ich príchod, bola vzbudená aj úprimnými a veľkodušnými svedkami Božej nežnej lásky. Svätá brána, ktorou sme v tomto roku prechádzali, nás voviedla na cestu lásky, ktorou máme každý deň verne a radostne kráčať. Je to cesta milosrdenstva, ktorá nám umožňuje stretať sa s mnohými bratmi a sestrami, ktorí natáhujú ruku, aby ju niekto uchopil a kráčal s nimi.

Blízkosť ku Kristovi si vyžaduje blízkosť k bratom, pretože nič nie je Otcovi milšie, ako konkrétny znak milosrdenstva. Milosrdenstvo sa zo samotnej svojej povahy stáva viditeľným a rukolapným len v konkrétnom a dynamickom skutku. Ak sme ho raz okúsili v jeho pravdivosti, už sa nestratí: neustále rastie a premieňa život. Ide o skutočné nové stvorenie, ktoré má nové srdce schopné milovať naplno a očisťuje oči, aby spoznali tie

najskrytejšie potreby. Aké pravdivé sú slová, ktorými sa Cirkev modlí na Veľkonočnú vigíliu po prečítaní príbehu o stvorení: „Všemohúci a večný Bože, obdivuhodne si stvoril človeka a ešte obdivuhodnejšie si ho vykúpil“ (Rímsky misál, Veľkonočná vigília, modlitba po prvom čítaní).

Milosrdenstvo obnovuje a oslobodzuje, pretože ide o stretnutie dvoch srdc: Božieho Srdca, ktoré nám ide v ústrety, a srdca človeka. Ľudské srdce sa zohrieva a Božie ho uzdravuje: kamenné srdce sa premieňa na srdce z mäsa (porov. Ez 36, 26), schopné milovať napriek svojmu hriechu. Tu chápeme, čo je to byť skutočne „novým stvorením“ (porov. Gal 6, 15): som milovaný, teda existujem; bolo mi odpustené, teda sa rodím do nového života; bolo mi prejavené milosrdenstvo, teda sa stávam nástrojom milosrdenstva.

17. Počas svätého roku, zvlášť počas piatka milosrdenstva, som mohol zakúsiť, koľko dobra je vo svete. Často ho nepoznáme, pretože sa každý deň deje skryto a v tichosti. Aj keď o ňom nikto nehovorí, predsa existujú konkrétne znaky dobroty a nežnej lásky voči tým najmenším a bezbranným; voči najviac osamelým a opusteným. Skutočne existujú protagonisti lásky, ktorým nechýba solidarita s tými najchudobnejšími a najnešťastnejšími. Ďakujem Pánovi za tieto cenné dary, ktoré nás pozývajú, aby sme odhalili radosť byť nablízku slabosti zraneného ľudstva. S vďakou myslím na mnohých dobrovoľníkov, ktorí každý deň venujú svoj čas, aby svojou obetavosťou zjavovali Božiu prítomnosť a blízkosť. Ich služba je skutočným dielom milosrdenstva, ktoré pomáha mnohým ľuďom priblížiť sa k Cirkvi.

18. Nadišla chvíľa, popustiť trochu fantáziu milosrdenstva, aby sa zrodili mnohé nové diela, ovocie milosti. Cirkev dnes potrebuje hovoriť o tých „mnohých iných znameniach“, ktoré Ježiš vykonal a ktoré „nie sú zapísané“ (Jn 20, 30), aby sa stali výrečnými prejavmi plodnosti Kristovej lásky a spoločenstva, ktoré z neho žije. Hoci prešlo viac ako dvetisíc rokov, skutky milosrdenstva naďalej zjavujú Božiu dobrotu.

Ešte i dnes trpia celé populácie hladom a smädom a obrazy detí, čo nemajú vôbec nič na jedenie, vyvolávajú veľké znepokojenie. Celé zástupy ľudí naďalej migrujú z jednej krajiny do druhej, hľadajúc jedlo, prácu, domov a mier. Trvalým dôvodom utrpenia, ktoré si vyžaduje pomoc, útechu a podporu, je choroba v jej najrozličnejších podobách. Väznice sú miestami, kde sa často k obmedzujúcemu trestu pridávajú v

dôsledku neľudských podmienok i veľmi ťažké strádania. Stále je veľmi rozšírená negramotnosť, ktorá bráni deťom vzdelávať sa a vystavuje ich novým formám otroctva.

Predovšetkým na Západe vedie kultúra neobmedzeného individualizmu k potlačeniu zmyslu pre solidaritu a zodpovednosť za druhých. Aj sám Boh ostáva dnes pre mnohých neznámy: to predstavuje najväčšiu chudobu a najväčšiu prekážku na uznanie nedotknuteľnej dôstojnosti ľudského života.

Je zrejmé, že skutky telesného a duchovného milosrdenstva predstavujú aj v dnešných časoch potvrdenie významu milosrdenstva a jeho pozitívneho pôsobenia ako spoločenskej hodnoty. Milosrdenstvo nás totiž pobáda k tomu, aby sme si vyhrnuli rukávy a navrátili dôstojnosť miliónom ľudí, ktorí sú našimi bratmi a sestrami a sú

pozvaní budovať s nami „spoľahlivé mesto“ (encyklika Lumen fidei, 50).

19. Počas tohto svätého roku sa udiali mnohé konkrétne znamenia milosrdenstva. Spoločenstvá, rodiny i jednotlivci znovuobjavili radosť zo vzájomného delenia sa a krásu solidarity. Predsa to však nestačí. Vo svete naďalej vznikajú nové formy duchovnej i materiálnej chudoby, ktoré ohrozujú dôstojnosť osôb. Preto musí Cirkev stále bdieť a byť pripravená hľadať nové skutky milosrdenstva a veľkodušne a s nadšením ich uskutočňovať.

Zapojme preto všetky sily, aby sme vedeli dať konkrétnu podobu našej lásky a zároveň rozumu v skutkoch milosrdenstva. Milosrdenstvo totiž dokáže pôsobiť aj zvnútra a má tendenciu šíriť sa ako olejová škvrna, ktorá nepozná hranice. V tomto zmysle sme povolaní dať novú tvár tým skutkom milosrdenstva, ktoré sú

známe už oddávna. Milosrdenstvo ich totiž presahuje; je vždy niečím viac, je vždy plodné. Je ako kvas, ktorý prekvasí cesto (porov. Mt 13, 33), a ako zrnko horčice, ktoré sa stane stromom (porov. Lk 13, 19).

Pomyslime len napríklad na skutok telesného milosrdenstva zaodieť nahého (porov. Mt 25, 36.38.43.44). Ten odkazuje na počiatok v rajskej záhade, kde Adam a Eva zistili, že sú nahí, a keď začuli, že Pán prichádza, hanbili sa a skryli (porov. Gn 3, 7 – 8). Vieme, že Pán ich potrestal, no predsa „urobil Adamovi a jeho žene kožený odev a obliekol ich“ (Gn 3, 21). Hanba je prekonaná a dôstojnosť navrátená.

Obráťme svoj zrak aj na Ježiša na Golgote. Boží Syn je na kríži nahý; o jeho spodný odev losovali a vzali si ho vojaci (porov. Jn 19, 23 – 24); už nemá nič. Na kríži sa ukazuje krajná spoluúčasť Ježiša s tými, čo stratili

svoju dôstojnosť, lebo im chýba i to najnutnejšie. Tak ako je Cirkev povolaná stať sa „Kristovou tunikou“ (porov. CYPRIÁN, Jednota Katolíckej cirkvi, 7), aby zaodela svojho Pána, tak je tiež povinná byť solidárnou s nahými zeme, aby znovuzískali dôstojnosť tých, čo sú odetí. „Bol som nahý a priodeli ste ma“ (Mt 25, 36). To nás zaväzuje, aby sme neodvracali svoju tvár pred novými formami chudoby a marginalizácie, ktoré brania ľuďom žiť dôstojne.

Nemať prácu a nedostávať spravodlivú mzdu; nemať domov alebo krajinu, kde možno bývať; byť diskriminovanými pre vieru, rasu, spoločenské postavenie... tieto a mnohé ďalšie okolnosti ohrozujú dôstojnosť človeka. A kresťania na ne odpovedajú milosrdným konaním predovšetkým vo forme bdelosti a solidarity. Koľko je dnes situácií, v ktorých môžeme ľuďom navrátiť ich dôstojnosť a umožniť ľudský život!

Pomyslime len na mnohé deti, znášajúce násilie najrôznejšieho druhu, ktoré im kradne radosť zo života. Ich smutné a zmätené tváre sa vtlačili do mojej mysle; prosia o našu pomoc, aby sme ich oslobodili z otroctiev súčasného sveta. Tieto deti sú mladými zajtrajška; ako ich pripravujeme na dôstojný a zodpovedný život? S akou nádejou môžu čeliť prítomnosti i vlastnej budúcnosti?

Spoločenský charakter milosrdenstva si vyžaduje, aby sme neostali nečinní a zahnali ľahostajnosť a pokrytectvo, aby naše plány a projekty neostali len na papieri. Duch Svätý nech nám pomáha byť vždy pripravení ponúknuť – nezištne a konkrétne – svoj príspevok, aby spravodlivosť a dôstojný život neostali len príležitostnými slovami, ale stali sa konkrétnym úsilím tých, čo chcú svedčiť o prítomnosti Božieho kráľovstva.

20. Sme pozvaní rozvíjať kultúru milosrdenstva, založenú na znovuobjavení stretnutia s druhými; kultúru, v ktorej nik nehľadá na druhého s nezáujmom ani neodvráti pohľad, keď vidí utrpenie bratov. Skutky milosrdenstva sú „umeleckými dielami“: ani jeden nie je rovnaký ako druhý; naše ruky ich môžu vymodelovať tisícimi spôsobmi, a hoci je len jeden Boh, ktorý ich inšpiruje, a jedna „matéria“, z ktorej sú vytvorené – teda samotné milosrdenstvo – každý nadobúda odlišnú podobu.

Skutky milosrdenstva sa totiž dotýkajú celého života človeka. Preto môžu spôsobiť skutočnú kultúrnu revolúciu práve prostredníctvom gest, ktoré dokážu zasiahnuť telo i ducha, teda život človeka. Takýto záväzok môže kresťanské spoločenstvo prijať za vlastný, lebo si uvedomuje, že Pánovo slovo ho stále vyzýva, aby vystúpilo z ľahostajnosti

a individualizmu, vedúcich k pokušeniu uzavrieť sa, aby sme mali pohodlný a bezstarostný život. „Veď chudobných máte vždy medzi sebou,“ (Jn 12, 8), hovorí Ježiš svojim učeníkom. Nijaké alibi nemôže ospravedlniť náš nezáujem, keď vieme, že on sa stotožnil s každým z nich.

Kultúra milosrdenstva sa buduje vo vytrvalej modlitbe, v poslušnom otvorení sa pôsobeniu Ducha, v dôvernom poznaní životov svätých a v konkrétnej blízkosti voči chudobným. Je to naliehavá výzva, ktorá má zabrániť tomu, aby sme nesprávne pochopili, kde je dôležité zapojiť sa. Pokušenie robiť „teóriu milosrdenstva“ možno prekonať len do tej miery, do akej sa spomínané konanie stane každodenným životom spoluúčasti a delenia sa. Okrem toho nikdy nesmieme zabudnúť na slová, ktorými apoštol Pavol hovorí o svojom stretnutí s Petrom, Jakubom a

Jánom po svojom obrátení, keď zdôrazňuje podstatný aspekt svojho poslania i celého kresťanského života: „Len aby sme pamätali na chudobných, čo som sa aj usiloval robiť“ (Gal 2, 10). Nesmieme zabúdať na chudobných: je to výzva, ktorá je aktuálnejšia ako kedykoľvek predtým a ktorá je naliehavá pre svoju evanjeliovú zrejmosť.

21. Skúsenosť uplynulého svätého roku nám vryla do pamäti slová apoštola Petra: „Kedysi... vy, čo ste nedosiahli milosrdenstvo, teraz ste milosrdenstvo dosiahli“ (1 Pt 2, 10). Nenechávajme si žiarlivo len pre seba to, čo sme dostali; dokážme sa podeliť o to s trpiacimi bratmi, aby boli podopieraní silou Otcovho milosrdenstva. Naše spoločenstvá sa otvárajú, aby prijali tých, ktorí žijú na našom území, aby prostredníctvom svedectva veriacich všetci zažili Božie pohladenie.

Toto je čas milosrdenstva. Každý deň našej cesty je poznačený prítomnosťou Boha, ktorý riadi naše kroky silou milosti, ktorú Boh vložil do srdca, aby ho formoval a urobil schopným milovať. Je to čas milosrdenstva pre všetkých a pre každého, aby si nik nemohol myslieť, že je vylúčený z Božej blízkosti a z moci jeho nežnej lásky. Je to čas milosrdenstva, aby tí, čo sú slabí a bezbranní, vzdialení a osamotení mohli pocítiť prítomnosť bratov a sestier, ktorí im pomáhajú v ich potrebách. Je to čas milosrdenstva, aby chudobní cítili na sebe úctivý, no pozorný pohľad tých, čo premohli ľahostajnosť a pochopili, v čom je podstata života. Je to čas milosrdenstva, aby každý hriešnik neustále prosil o odpustenie a pocítil Otcovu ruku, ktorá ho vždy prijíma a privíja k sebe.

Pokým sa vo všetkých katedrálach a svätyniach sveta zatvárajú brány

milosrdenstva, vo svetle „Jubilea sociálne vylúčených“ prišiel som na myšlienku sláviť v celej Cirkvi *Svetový deň chudobných* – ako konkrétny výsledok uplynulého mimoriadneho Svätého roku milosrdenstva – a to na 33. nedeľu v Cezročnom období. To by bola najdôstojnejšia príprava na slávnosť nášho Pána Ježiša Krista, Kráľa vesmíru, ktorý sa stotožnil s malými a chudobnými a ktorý nás bude súdiť podľa skutkov milosrdenstva (porov. Mt 25, 31 – 46). Bol by to deň, ktorý by spoločenstvu a každému pokrstenému pomohol zamyslieť sa nad tým, že chudoba je v samotnom srdci evanjelia a tiež nad skutočnosťou, že pokiaľ Lazár leží pred dverami nášho domu (porov. Lk 16, 19 – 21), nemôže nastať spravodlivosť ani sociálny mier. Tento svetový deň bude tiež predstavovať skutočnú formu novej evanjelizácie (porov. Mt 11, 5), ktorou je potrebné obnovovať tvár

Cirkvi v jej trvalej aktivite
pastoračného obrátenia, aby bola
svedkyňou milosrdenstva.

22. Nech sú k nám stále obrátené
milosrdné oči Svätej Božej Matky.
Ona je prvá, čo otvorila túto cestu a
sprevádza nás, keď svedčíme o láske.
Matka milosrdenstva zhromažďuje
všetkých pod svoj ochranný plášť,
ako ju často zobrazuje umenie.
Dôverujme v jej materskú pomoc a
nasledujme jej trvalý príkaz hľadiť
na Ježiša, žiarivú tvár Božieho
milosrdenstva.

*Dané v Ríme pri svätom Petrovi 20.
novembra 2016, na slávnosť nášho
Pána Ježiša Krista, Kráľa vesmíru, vo
štvrtom roku pontifikátu*

František

(Preklad: KBS)

pdf | document generated
automatically from [https://
dev.opusdei.org/sk-sk/article/
apostolsky-list-papeza-frantiska-
misericordia-et-misera-v-plnom-zneni/](https://dev.opusdei.org/sk-sk/article/apostolsky-list-papeza-frantiska-misericordia-et-misera-v-plnom-zneni/)
(23.08.2025)